

JACQUES HOUDAILLE*

WYKORZYSTANIE METRYK PARAFIALNYCH
I DOKUMENTÓW STANU CYWILNEGO DO OSZACOWANIA
LICZBY LUDNOŚCI WEDŁUG KATEGORII
SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNYCH (NA PRZYKŁADZIE MARTYNIKI)

W 1635 r. d'Esnambuc wraz z setką osadników objął w posiadanie Martynikę. Początki zaludnienia tej kolonii są dość dobrze znane dzięki różnym spisom oraz udokumentowanemu dziełku o ochotnikach do wyjazdu na Antyle¹ w drugiej połowie XVII w. Metryki parafialne zachowane w archiwach francuskich są niekompletne dla dawnego okresu. Natomiast poczynając od 1763 r. dokumenty prawie nie mają luk. Zanim przystąpimy jednak do odtworzenia z nich konstrukcji rodzin, interesujące będzie ich pobieżne przeanalizowanie, chociażby po to, by osądzić ich jakość i by z nich wyciągnąć współczynniki urodzeń, pozwalające na oszacowanie jakości obliczeń.

Danych dostarczył zespół 27 parafii. Wyczerpująca tabulacja tych metryk wymagałaby długotrwałych badań, zatem ograniczyliśmy się tutaj do losowania 1/20, wyciągając zawartość wszystkich akt z każdej pierwszej strony karty na 10.

I. LUDNOŚĆ BIAŁA

Chcąc uzyskać dane dotyczące ruchu ludności obliczaliśmy liczbę akt dla każdego dziesięciolecia i dla każdej parafii. Rzadko występujące luki są łatwe do rozszyfrowania.

W tabeli 1 zestawiono roczną liczbę chrztów, ślubów i zgonów.

Chrzty na Martynice, jak i na innych Wyspach Antylskich, nie odbywały się bezpośrednio po urodzeniu. Aby obliczyć liczbę urodzeń trzeba więc było oszacować proporcję dzieci zmarłych między urodzeniem się a chrztem. Przyjmując, że zwyczaje w tym względzie były ustalone, rozróżniliśmy tylko dwa okresy i wykorzystaliśmy zaledwie połowę obserwacji, jakimi rozporządzaliśmy. Wiek środkowy i przeciętny uwzględnia tabela 2.

* Profesor Jacques Houdaille jest kierownikiem Sekcji Demografii Historycznej w Institut National d'Etudes Demographiques w Paryżu. Prowadzi liczne badania monograficzne z zakresu demografii historycznej, oparte na źródłach archiwalnych we Francji oraz innych krajach Zachodniej Europy.

¹ G. Debien, *Ochotnicy na Antyle*, Paryż 1951.

Tabela 1

Ruch ludności białej

Dziesięciolecia	Liczba chrztów	Liczba ślubów	Liczba zgonów		Suma zgonów
			mężczyźni	kobiety	
1760 - 1769	560	158	354	198	552
1770 - 1779	448	144	250	146	396
1780 - 1789	434	108	342	216	558
1790 - 1799	354	112	290	200	490
1800 - 1809	400	94	278	192	470
1810 - 1819	284	84	248	146	394
1820 - 1829	246	82	482	106	588

Tabela 2

Wiek chrzczonego

Lata	Wiek		Liczba obserwacji
	środkowy	przeciętny	
1863 - 1789	3 tyg. do 1 mies.	2,05 mies.	672
1790 - 1829	1 do 2 mies.	5,8 mies.	485

W celu oszacowania liczby urodzeń na podstawie liczby chrztów trzeba znać współczynnik umieralności niemowląt. Z uwagi na to, że dane na ten temat są bardzo niepewne, wykorzystamy pracę odnoszącą się do regionu Bretanii-Andegawenii od 1740 do 1789 r.², wedle której na 100 dzieci około 85 dożywało do wieku dwu miesięcy, a 79 do wieku sześciu miesięcy. Dzięki tym liczbom możemy oszacować liczbę urodzeń dla każdego dziesięciolecia, zakładając, że stan zdrowia dzieci nie wpłynął na wiek w chwili chrztu.

Tabela 3

Ludność Martyniki podczas różnych spisów

Lata	Liczba ludności	Lata	Liczba ludności	Lata	Liczba ludności
1699	6 252	1773	11 332	1786	11 008
1742	16 071	1778	11 619	1806	12 026
1753	13 451	1785	11 063	1822	9 867

Ewolucja stanów liczebnych ludności Martyniki (tab. 3) jest dość powolna i możemy je wykorzystać dla oszacowania ludności w połowie każdego dziesięciolecia od 1763 do 1889 r., by obliczyć współczynniki urodzeń na podstawie danych z tabeli 4 (por. tab. 4). Dla dziesięciolecia 1760 - 1769 populacja tak oszacowana

² Y. Blayo, L. Henry, *Dane demograficzne dotyczące Bretanii i Andegawenii od 1740 do 1829*, *Annales de démographie historique* 1967, s. 138. Śmiertelność niemowląt w tym regionie wynosiła 254 na 1000. Można przypuszczać, że była ona co najmniej tak wielka na Matrynice.

Tabela 4

Szacunki ludności i współczynników urodzeń od 1760 do 1829 r.

Dziesięciolecia	Roczna liczba urodzeń	Ludność w połowie dziesięciolecia	Współczynnik urodzeń w ‰
1760 - 1769	659	12 240	54
1770 - 1779	527	11 480	46
1780 - 1789	511	11 060	46
1790 - 1799	448	11 560	39
1800 - 1809	506	11 980	42
1810 - 1819	359	10 880	33
1820 - 1829	311	9 460	33

jest niepewna, ponieważ od 1753 do 1773 r. emigracja była duża. Od 1770 r. do 1789 liczba urodzeń jest wysoka, ale być może dlatego, że było wiele luk w spisach. Spodziewaliśmy się uzyskać współczynniki urodzeń dość niskie, z racji przewagi mężczyzn w populacjach kolorowych. Spis z 1742 r. wykazuje 6451 mężczyzn na 100 kobiet, a spis z 1773 r. 6182 mężczyzn na 5150 kobiet (stosunek płci: 120 mężczyzn na 100 kobiet).

Od 1790 do 1799 r. współczynnik urodzeń spadł poniżej 40, może z powodu niepełnej rejestracji urodzeń. Współczynnik obliczony dla dwu ostatnich dziesięcioleci niekoniecznie wykazuje początek regulacji urodzeń, możliwej na pewno w tej populacji, złożonej częściowo z drobnych urzędników. Może on zależeć od wyższej jakości spisu z 1882 r., który prawdopodobnie zarejestrował wojskowych w garnizonie, dość licznych z liczby zmarłych w szpitalach.

Swoboda obyczajów na Martynice była wielka, nawet wśród ludności białej. Możliwe zresztą, że grupa etniczna dzieci nie zawsze była sprecyzowana dla dzieci nieślubnych zrodzonych z ojca białego i matki kolorowej bardzo jasnej. Tabela 5

Tabela 5

Proporcja urodzeń pozamażeńskich (w %)

Dziesięciolecia	Proporcja	Dziesięciolecia	Proporcja
1760 - 1769	4,6	1800 - 1809	9,5
1770 - 1779	6,3	1810 - 1819	16,2
1780 - 1789	13,8	1820 - 1829	14,6
1790 - 1799	17,5		

wykazuje ewolucję proporcji tych urodzeń. Proporcja ta wzrasta stale od 1760 do 1799 r. i, jak się można spodziewać, osiągnęła wysoki poziom podczas rewolucji. Trudno wytłumaczyć spadek od 1800 do 1809 r., okres poważnych zamieszek na Martynice. Być może, oficerowie stanu cywilnego okazali się bardziej drobiazgowi w wymienianiu grupy etnicznej matek dzieci nieślubnych. Do nieślubnych dzieci zaliczyliśmy 280 podrzutek (reprezentowanych w naszej próbie przez 14) czyli

9,7% całości. Są one najliczniejsze w dziesięcioleciu 1780 - 1789, a ich proporcja sięga 13,3%.

Metryki zgonu rzadko tylko wymieniają stan cywilny, jest więc niemożliwe wyrobienie sobie nawet przybliżonego poglądu o celibacie definitywnym. Poczynając od 1790 r. wiek zawierania małżeństw wykazywano dosyć regularnie. Był on dość zaawansowany zarówno dla mężczyzn (30,9 lat dla Europejczyków, 30,7 lat dla Kreolów), jak i dla kobiet (26,7 lat). Chodzi tu o nowożeńców, małżeństwo bowiem było często uregulowaniem związku wolnego i pozwalało na uznanie za własne dzieci z niego zrodzonych.

W odniesieniu do umieralności przypuszczamy, że zgony dzieci były nieodpowiednio zapisywane. Potwierdza to nawet pobieżne zbadanie liczb tabeli 6.

Tabela 6

Zgony dzieci według płci i wieku

Wiek	1763 - 1789			1790 - 1829		
	chłopcy	dziewczynki	razem	chłopcy	dziewczynki	razem
Zmarłe ochrzczone z wody	5	2	7	2	3	5
0 do 30 dni	9	5	14	1	3	4
1 do 11 miesięcy	25	15	40	19	19	38
1 do 4 lat	32	35	67	41	31	72
5 do 9 lat	14	14	28	12	19	21
10 do 14 lat	7	12	19	5	6	11
Wiek nieznan	3	3	6	—	1	1
Razem	95	86	181	80	72	152

Według zestawionych liczb współczynnik zgonów wynosiłby $\frac{67 \times 20 \times 1000}{15243} = 80$

od 1000 przed 1790 i $\frac{48 \times 20 \times 1000}{16240} = 59$ od 1000 dla 1790 - 1829 przyjmując, że

zgony w wieku nieznanym nastąpiły przed pierwszym rokiem życia. Sądząc z tych współczynników najwyżej jeden zgon dziecka na trzy jest wykazany w metrykach. Wbrew oczekiwaniom zapisy zgonów nie poprawiły się po 1790 r., prawdopodobnie na skutek zamieszek rewolucyjnych, a następnie zajęcia wyspy przez Anglików.

Zapisy zgonów osób dorosłych są prawdopodobnie bardziej kompletne. Tabela 7 precyzuje szczegóły tych zgonów (od 15 lat i więcej), podając płeć i miejsce urodzeń. Zgony marynarzy i żołnierzy są liczne i w drugim okresie. Tak samo dzieje się z pochodzącymi z innych kolonii, z powodu napływu uciekinierów z Gwadelupy (11 mężczyzn i 14 kobiet w naszej próbie, czyli odpowiednio 220 i 280) i z San Domingo (100 mężczyzn). Stosunek płci oszacowany na podstawie zgonów jest dość wysoki: 124 mężczyzn na 100 kobiet od 1763 r. do 1789 i 161 od 1790 do 1829, nie licząc marynarzy i żołnierzy.

Na podstawie tych liczb proponujemy oszacowanie poziomu imigracji euro-

Tablica 7

Zgony dorosłych według wieku i pochodzenia

Kategorie	1763 - 1789				1790 - 1829			
	mężczyźni		kobiety		mężczyźni		kobiety	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Urodzeni we Francji	133	39,9	12	7,1	178	31,3	15	6,0
Urodzeni za granicą	8	2,4	2	1,2	15	2,6	1	0,4
Urodzeni w innych kolo- niach	3	0,9	—	—	22 ^b	3,9	17	6,8
Marynarze	15 ^a	4,5	—	—	70	12,3	—	—
Żołnierze	9	2,7	—	—	96 ^c	16,9	—	—
Kreole i pochodzenie nie- określone	165	49,6	155	91,7	188	33,0	217	86,8
Razem	333	100,0	169	100,0	569	100,0	250	100,0

^a W tym 1 urodzony w Kanadzie. ^b W tym 7 cudzoziemców, ^c W tym 6 cudzoziemców.

pejskiej. Pewną trudność nastęrcza niedokładność niektórych akt. Przegrupowaliśmy je z aktami odnoszącymi się do Kreolów. Można sądzić, że w większości przypadków, kiedy proboszcz nie wymienia żadnego pochodzenia, chodzi o Kreolów. Jednakże dla okresu 1763 - 1789 — liczba w tej kategorii 106 mężczyzn na 100 kobiet, podczas gdy od 1790 r. ten stosunek płci spadł do 87. Zakładając, że pochodzenie europejskie zmarłych zawsze było wykazywane, poczynając od 1790 r., i że emigracja mężczyzn nie zmieniała się z jednego okresu na następny, możemy oszacować, że wśród 165 mężczyzn Kreolów lub pochodzenia nieznanego figuruje $165 \times 0,87 = 144$ Kreolów, a więc $165 - 144 = 21$ Europejczyków. Przeciętna liczba Europejczyków zmarłych w latach 1763 - 1789 stanowiłaby więc 155 rocznie i osiągnęłaby 191 w latach 1790-1828. Dla kobiet liczby te są o wiele niższe (odpowiednio 12 i 8).

II. LUDNOŚĆ KOLOROWA

Uwzględniamy w badaniach niniejszych tylko kolorowych wolnych, spisy niewolników zostały zagubione lub zniszczone, prawdopodobnie z chwilą zniesienia niewolnictwa w 1848 r. Populacja wolnych, bardzo nieliczna na początku XVIII w. wzrosła gwałtownie z początkiem 1760 r. dzięki wyzwoleniom; w 1822 r. była ona liczniejsza niż ludność biała. W wyniku uzyskanej próby losowej z metryk parafialnych śledziliśmy ruch tej populacji (por. tab. 8).

Przeciętny wiek przy chrzcie lub przy zgłoszeniu urodzin wynosi 1,5 miesiąca od 1763 do 1789 r. i 4 miesiące od 1790 do 1829 r. Przyjmując tak jak dla białych, że śmiertelność noworodków była taka sama jak na zachodzie Francji, możemy oszacować liczbę urodzin dzieląc liczby wyżej podane przez 0,85 przed 1790 r. i przez 0,82 po 1790 r., proporcje zaobserwowane dla regionu Bretanii-Andegawenii według ankiety Institut National D'Etudes Démographiques.

Liczby dotyczące populacji ludzi kolorowych wolnych są także niepewne. Po-

Tabela 8

Ruch populacji wolnych kolorowych 1763 -1829

Dziesięciolecia	Chrzest lub zgłoszenie urodzenia	Śluby	Zgony		
			mężczyźni	kobiety	razem
1760 - 1769	124	28	12	30	42
1770 - 1779	114	20	24	18	42
1780 - 1879	352	56	90	114	204
1790 - 1799	270	8	68	82	150
1800 - 1809	340	34	84	124	208
1810 - 1819	312	40	104	114	228
1820 - 1829	354	44	100	132	232

populacja ta mogłaby ulegać następującej ewolucji: 1693 w 1742 r.; 2976 w 1753 r.; 6584 w 1806 r.; 11051 w 1822 r. Tabela 9 podaje szacunek ludności w połowie każdego dziesięciolecia i wypływające zeń szacunki współczynników urodzeń. Te współczynniki urodzeń są bardzo nieregularne, a współczynnik z lat 1780 - 1789 jest wątpliwy. Gwałtowna zwyczajka z okresu 1780 - 1789 może być zależna od wyzwoleń, które spowodowały wzrost liczby kobiet w wieku płodności. Dla 1788 r. rozporzą-

Tabela 9

Szacunek ludności i współczynników urodzeń

Dziesięciolecia	Liczba urodzeń	Liczba ludności	Współczynnik urodzeń
1760 - 1769	146	3790	38,5
1770 - 1779	134	4470	30
1780 - 1789	414	5150	80
1790 - 1799	337	5730	59
1800 - 1809	424	6305	67
1810 - 1819	389	9100	43
1820 - 1829	441	11900	37

dzamy spisem cząstkowym populacji. Liczono w tym okresie 1992 mężczyzn wolnych na 2816 wolnych kobiet, co daje stosunek płci w wysokości 71 mężczyzn na 100 kobiet. Zastosowując go do szacunku ludności wolnej około 1785 r. i obliczając współczynnik płodności tylko dla populacji kobiet, otrzymujemy bardzo wysoki współczynnik — 67 na 1000.

Spisy, którymi rozporządzamy do 1810 r. są niepewne. Jednakże można by postawić pytanie czy dla tej populacji, bardzo pomieszczonej rasowo, proboszczowie i urzędnicy stanu cywilnego nie okazywali się bardziej ściśle niż funkcjonariusze dokonujący spisów, w odróżnianiu populacji białych od populacji kolorowych. Jeśli rozpatrujemy obie te populacje razem, dochodzimy do następujących współczynników urodzeń: 1765: 50 na 1000; 1775: 42 na 1000; 1785: 57 na 1000; 1795:

46 na 1000; 1805: 50 na 1000; 1815: 37 na 1000; 1825: 35 na 1000. Nieregularności istnieją nadal, lecz są bardzo złagodzone, co potwierdza naszą hipotezę o kapryśnym sposobie identyfikowania osób kolorowych. Ten brak dokładności można zresztą znaleźć nawet w czasach obecnych we wszystkich populacjach mieszanych rasowo.

W populacji kolorowej rozróżniano wiele kategorii etnicznych. Câpres pochodzili ze związku Murzyna i Mulatki, Mestifs — ze związku Mulatki i białego. Kwarteroni i Mameloucs mieli jeszcze jaśniejszą skórę³. Ponieważ terminy te pojawiają się dość rzadko, ugrupowaliśmy dzieci tego pochodzenia razem z Mestifs w tabeli 10, która podaje podział dzieci i matek według ich kategorii (z wyróżnieniem dwu okresów), jak również dzieci ze związków małżeńskich i pozamałżeńskich. Nieznane kategorie etniczne są zbyt liczne, by rachunek proporcji matek, których pochodzenie rasowe jest znane, miał jakieś znaczenie. Można jednak wyrobić sobie

Tabela 10

Rozkład kategorii etnicznych

Kategoria etniczna	Matki		Dzieci	
	przed 1790 r.	1790 - 1829	przed 1790 r.	1790 - 1829
	Urodzenia pozamałżeńskie			
Murzyn	31	38	8	7
Câpre	17	32	5	15
Mulat	79	203	50	69
Mestif	41	111	81	82
Karaib	4	1	—	—
Nieznana	28	40	56	252
Razem	200	425	200	425
	Urodzenia małżeńskie			
Murzyn	15	10	6	4
Câpre	1	5	6	7
Mulat	50	75	52	57
Mestif	11	37	13	32
Karaib	—	—	—	—
Nieznana	14	48	14	75
Razem	91	175	91	175

pogląd na intensywność pomieszania ras, obliczając proporcję genów murzyńskich z matek i dzieci, których pochodzenie rasowe jest wykazane. Tabela 11 podaje wyniki tych obliczeń.

W obu okresach (przed 1790 r. i w latach 1790- 1829) dzieci pozamałżeńskie są wyraźnie jaśniejsze niż małżeńskie, jednak kategoria etniczna matek jest prawie taka sama u pozamałżeńskich i małżeńskich dzieci. Dla tych ostatnich proporcja

³ Griffes pochodzili ze związku czarnego i Câpress, Kwarteroni — białego i Metyski, Mameloucs — białego i Kwarteronki, B. David, *Ludność jednej dzielnicy Martyniki na początku XIX w.*, Revue française d'histoire d'Outremer 1973, t. 60, s.360 - 369.

Tabela 11

Proporcja genów murzyńskich w populacji kolorowych (w %)

Urodzenia	Matki		Dzieci	
	przed 1790 r.	1790 - - 1829	przed 1790 r.	1790 - - 1829
Pozamałżeńskie	55,7	49,8	39,6	38,0
Małżeńskie	55,8	47,6	51,6	42,2
Razem	55,7	49,3	43,8	39,6

krwi murzyńskiej lekko się zmniejsza z jednej generacji na drugą, co zmierza do wykazania, że mężczyźni żenią się z kobietami ciemniejszymi od siebie. W całości „rozjaśnienie” od jednej generacji do następnej mało się zmieniło od 1760 - 1829 r. Zresztą proporcja urodzeń pozamałżeńskich niewiele się zmieniła, przechodząc z 68 % przed 1790 r. do 71 % w okresie od 1790 do 1829 r. Chodzi tu przede wszystkim o określenie rozmiarów tego zjawiska, gdyż dla niektórych urodzeń pozamałżeńskich wzmianka o pochodzeniu rasowym matki została prawdopodobnie pominięta.

Zgony dzieci wcale nie były lepiej zapisywane niż u ludności białej. Tabela 12 podaje te, które odnotowaliśmy.

Tabela 12

Zgony dzieci ludności kolorowej

Wiek	przed 1790 r.	1790 - 1809	1810 - 1829
Zmarłe ochrzczone z wody	1	—	—
0 - 30 dni	2	3	0
1 - 11 miesięcy	12	10	7
1 - 4 lat	32	25	32
5 - 9 lat	6	6	11
Niezmarły	3	1	0

Uzyskaliśmy współczynnik śmiertelności dzieci:

$$\frac{13}{761} = 17,1 \text{ na } 1000 \text{ dla } 1790-1809,$$

$$\frac{7}{830} = 8 \text{ na } 1000 \text{ dla } 1810-1829.$$

Zostałyby więc zapisany mniej niż jeden zgon na 15. Jakość rejestrowania od czasu urzędów stanu cywilnego niewiele się polepszała.

Zgony dorosłych dają nam pogląd na skład etniczny populacji i na stosunek płci (tab. 12). Stosunek płci stale wzrastał. Proporcja Murzynów i Câpres jest dość stała dla obu płci. Proporcja Mestifs, Kwarteronów, Mameluków jest wyraźnie większa przed 1790 r., u kobiet zdąża do zrównania się w okresie rewolucji.

Tabela 13

Zgony według kategorii etnicznej i płci

Kategorie etniczne	1760 - 1789			1790 - 1809			1810 - 1829					
	męż- czyźni	%	kobiety	%	męż- czyźni	%	kobiety	%	męż- czyźni	%	kobiety	%
Murzyni afrykańscy	1		0		2		0		1		1	
Murzyni Kreole	8	35	11	30	6	23	12	26	7	30	11	30,5
Câpres	0		0		2		7		5		7	
Mulaci	15	58	17	46	20	47	31	43	21	47	24	39
Mestifs	2	7	9	24	13	30	22	31	10	23	19	30,5
Razem	26	100	37	100	43	100	72	100	44	100	62	100
Nieznana	0		0		3		4		16		19	
Ogółem	26		37		46		76		60		81	
Stosunek płci (liczba mężczyzn na 100 kobiet)		54		61		61		74		74		

Czarni Afrykańczycy są rzadkością, ich „narodowość” jest podana jedynie w dwu wypadkach: jeden Kongijczyk zmarły w wieku lat 35 w Fort Royal i jeden Afrykańczyk w wieku lat 90, żonaty z Murzynką.

Małżeństwa między kolorowymi stały się dość liczne po rewolucji; ewolucja ich proporcji w całości małżeństw jest następująca: 1760 - 1789: 17,7% = 1790 - 1809: 16,9% = 1810- 1829: 34,4%. Współczynnik małżeństw, który można wyprowadzić z populacji oszacowanej w 1820 r. na około 10 500, pozostaje nieduży: 4 na 1000, mimo że populacja kolorowych była prawdopodobnie dość młoda.

Przeciętny wiek zawierania małżeństw wynosi dla mężczyzn 32,2 lat w małżeństwach wszystkich kolejności, a dla kobiet 26,7 lat i niewiele się różni od przeciętnego wieku małżeństw u białych. Wydawało się nam dość nierealne wyodrębnianie tu pierwszych małżeństw do innych, ponieważ znaczna część tych par uznawała dzieci z chwilą zawarcia małżeństwa.

Budowa etniczna populacji kolorowej jest prawdopodobnie lepiej znana dzięki aktom ślubu, dokładniejszym na ogół od aktów zgonu. Tabela 14 wykazuje różne kategorie etniczne małżonków w trzech okresach. Tu także, aby uprościć, uważaliśmy za słuszne przegrupowanie Mestifów, Câpre'ów i Mameloues. Liczba danych, którymi rozporządzaliśmy, była dość ograniczona i dlatego rozpatrywaliśmy razem mężczyzn i kobiety. Proporcja różnych kategorii dla lat 1760 - 1789 jest dość

Tabela 14

Rozkład kategorii etnicznych małżonków

Kategoria etniczna	Przed 1760 r.		1760 - 1789		1790 - 1829	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Murzyni	12	35	16	17	9	8
Câpres	0	—	6	6	8	7
Mulaci	21	62	54	56	59	55
Mestifs	1	3	20	21	30	28
Karaibowie	0	—	0	—	2	2
Razem	34	100	96	100	108	100
Nieznane	10	×	4	×	6	×
Ogółem	44	×	100	×	114	×

bliska proporcji zgonów między 1790 a 1809 r. (dla obu płci razem: 24% Murzynów i Câpres, 45% Mulatów i 30% osób koloru jasnego). Te dwie serie czasowe dają nam przybliżony pogląd na budowę etniczną populacji wolnych w początkach XIX w. Szczegółowe badanie pozwoliłoby naturalnie uściślić to zagadnienie, tym bardziej że większość osób kolorowych możemy zidentyfikować, ponieważ data ich chrztu, jeśli urodzili się jako wolni, lub data ich wyzwolenia, jeśli urodzili się jako niewolnicy, jest najczęściej dokładnie podana.

Akta ślubu wymieniają jedną parę Karaibów, to jest tubylców. Zanotowaliśmy 5 chrztów dzieci z matki karaibskiej, czyli około 0,6% wszystkich chrztów i urodzeń

dla okresu 1763 - 1829. Możliwe jednak, że większość Karaibów żyjących w tym okresie nie była zapisywana w księgach stanu cywilnego.

*

Zamiarem naszym było przede wszystkim skontrolowanie szacunków ludności Martyniki w końcu XVIII i na początku XIX w. z danymi, które można wyciągnąć z ksiąg stanu cywilnego, w celu osądzenia jakości tych źródeł. Współczynniki urodzeń, które można z nich wyprowadzić, pozwalają podejrzewać pewne niedoszacowanie w spisach aż do początku XIX w., szczególnie jeśli chodzi o ludność kolorową. Rejestrowanie zgonów dzieci wydaje się niepełne, nawet w przypadku ludności białej. W miarę bardziej kompletnego rejestrowania zgonów dorosłych możemy oszacować imigrację z Europy. Dość znaczna imigracja jeśli chodzi o mężczyzn, jest prawie bez znaczenia w odniesieniu do kobiet. Metryki parafialne są prawdopodobnie najbardziej niezbędne dla badania populacji kolorowej. Potwierdzają one gwałtowny wzrost tej populacji na skutek licznych wyzwoleń i dużego przemieszczenia ra

Z języka francuskiego tłumaczyła Czesława Rutkowska

UTILIZATION OF PARISH REGISTERS AND OF REGISTRY RECORDS IN ESTIMATION OF THE NUMBER OF POPULATION BY SOCIO-DEMOGRAPHIC CATEGORIES (MARTINIQUE TAKEN AS AN EXAMPLE)

Summary

A proper utilization of historical documents for reconstruction of the past population development still produces serious methodological problems for a researcher. The elaboration exemplifies a proper solution of these problems.

From 1699 to 1822 nine censuses of the Martinique population were carried out. The author aims at expressing an opinion of their quality by comparing them with population movement. It was derived from a specification made by drawing every twentieth person from parish registers and registry records. These registers are almost without gaps since the year 1763.

The white population is characterized by a great number of illegitimate birth. Age of contraction of marriages is rather advanced. Marriages give often opportunity to own children. Children's deaths are irregularly registered. Deaths of adults permit to appraise migration significance from Europe.

Magnitudes for the coloured are much more uncertain, because persons with light skin were taken as white population in censuses, while their children were reckoned among the coloured.

For ethnic categories were revealed quiet frequently in parish registers and registry records, a judgement can be formed on significance of races blending during seven of ten examined decades.